



**Position Paper**

# **Landelijk Gebied**

# Inhoud

<b>Samenvatting</b>	<b>3</b>
Leeswijzer	3
<b>1. Position Paper Landelijk Gebied</b>	<b>4</b>
Unieke lokale gemeenschappen midden in maatschappelijke opgaven	4
Handelingsperspectief	4
<b>2. Visie VNG op het Landelijk Gebied</b>	<b>6</b>
<b>3. Positionering VNG en gemeenten</b>	<b>7</b>
<b>4. De stap naar voren met drie kerntaken</b>	<b>8</b>
1. Lobby	8
2. Uitvoering	9
3. Kennisdeling	9
<b>5. Verwijzingen</b>	<b>11</b>
<b>6. Inhoudelijke standpunten</b>	<b>12</b>
Nationaal Programma Landelijk Gebied	12
Stikstof	13
Natuur en biodiversiteit	14
Klimaat – landbouw en landgebruik	15
Water en bodem	15
(Beëindigings)regelingen veehouderijen (o.a. Lbv-plus, Lbv, Lvvp, MGB)	16
Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB)	17

# Samenvatting

In het landelijk gebied spelen verschillende maatschappelijke opgaven voor bijvoorbeeld klimaat, natuur, lokale bedrijvigheid, woningbouw en water. De transitie die nodig is om de maatschappelijke uitdagingen aan te gaan raakt de taken en bevoegdheden van gemeenten volop. Het doel van deze paper is dan ook om een eenduidige kernboodschap te hanteren over het landelijk gebied voor de gemeenten waarmee zowel het belang van stad alsook dat van het landelijk gebied wordt gediend. De paper is hiermee de leidraad voor de VNG in gesprekken met het rijk en andere partijen. Met de eenduidige kernboodschap kan de VNG haar rol goed invullen.

Dit position paper is een herijking van het in november 2022 vastgestelde [Position Paper Landelijk Gebied](#). Er heeft een actualisering plaatsgevonden op de inhoudelijke positionering, visie op het landelijk gebied en de opbouw. Het position paper Landelijk Gebied is een levend document en zal, mits daar aanleiding voor is, met enige regelmaat vernieuwd worden.

## Leeswijzer

Dit document is verdeeld in verschillende secties om de leesbaarheid te bevorderen. Het gaat in op de visie van de VNG op het landelijk gebied. Hierin ligt de focus op de eigen identiteit van het landelijk gebied, sociale, ecologische, en economische aspecten. Vervolgens belichten we de uitgangspunten en activiteiten van de VNG en het cluster landelijk gebied. De hoofdlijnen uit dit position paper benut de VNG om in two-pagers verder invulling te geven aan de standpunten op specifieke thema's.

# 1

## Position Paper Landelijk Gebied

### Unieke lokale gemeenschappen midden in maatschappelijke opgaven

In het landelijk gebied spelen verschillende maatschappelijke opgaven zoals bijvoorbeeld klimaat, natuur, lokale bedrijvigheid, woningbouw en water. Wij zijn trots op onze samenleving die vanuit de identiteit van lokale gemeenschappen en met het oog voor volgende generaties een toekomstbestendig landelijk gebied inricht waar mensen, bedrijven en natuur goed gedijen. De vele opgaven die samen komen in het landelijk gebied gaan gepaard met sociale onrust, zoals zorgen over het behoud van identiteit en onzekerheid over economisch perspectief, waarmee de taak niet vergemakkelijkt wordt. Inwoners ervaren dat de leefbaarheid in het landelijk gebied onder druk staat.

Het Rijk wil, in samenwerking met medeoverheden, op basis van Europese en landelijke wetgeving de maatschappelijke uitdagingen van nu aanpakken. De regio en lokale gebieden zetten, naast de ruimtelijke vraagstukken, ook in op lokale identiteit, sociale cohesie en perspectief voor volgende generaties. Het realiseren van deze opgaven en het behalen van de wettelijke doelstellingen vraagt een grote te leiden transitie in het landelijk gebied.

Deze transitie zal echter plaatsvinden in een bestaande context van gemeenschappen, landschappen en het huidige grondgebruik en vraagt daarom om een integrale aanpak die passend is voor de lokale context. Een sterk sociaaleconomisch platteland, een toekomstbestendige agrarische sector en behoud/versterking van natuur zijn allemaal onlosmakelijk met elkaar verbonden. Integraliteit is een noodzaak. Vanuit de bestaande en historische context van het landelijk gebied en haar rol dichtbij inwoners, hebben gemeenten een brede blik waarmee integraliteit geborgd is. De gemeente weet als geen ander hoe de verschillende functies in het ruimtelijk domein met elkaar verweven zijn en hoe dit in de praktijk sterk in beeld komt. Daarnaast doet deze transitie een beroep op de sociale cohesie in het landelijk gebied en raakt het volop de taken en

bevoegdheden van gemeenten. Veranderingen worden concreet bij gemeenten waardoor een duidelijke rol en positie in het proces vereist is. De visie van de VNG, unieke lokale gemeenschappen leefbaar houden, sluit daarmee aan bij het rapport [‘Elke regio telt’](#).<sup>1</sup>

De VNG ondersteunt haar leden in deze transitie en draagt zorg voor afstemming tussen de uitvoeringspraktijk van gemeenten en rijksbeleid. Hierbij worden, vroegtijdig en waar mogelijk, knelpunten uit diezelfde praktijk gesignaleerd en via een krachtige lobby naar de voorkant van het beleidsproces gebracht. We ondersteunen gemeenten verder via kennisdeling en brengen hen met elkaar in verbinding via ambtelijke en bestuurlijke netwerken. Zo behartigen we de gemeentelijke belangen op verschillende manieren. Om haar rol goed te vervullen in gesprekken met het Rijk en andere partijen gebruikt de VNG een eenduidige kernboodschap op dit thema. Het doel van dit position paper is daarom om een eenduidige kernboodschap over het landelijk gebied uiteen te zetten en te hanteren voor de gemeenten. In het position paper zijn geen praktijkvoorbeelden opgenomen. Hiervoor verwijzen wij naar handreikingen op concrete thema's.

### Handelingsperspectief

De wijze waarop de VNG zich verhoudt en positioneert tot de opgaven in het landelijk gebied is sterk gebonden aan juridische kaders waar gemeenten mee te maken hebben. Deze worden ingebed in wet- en regelgeving en geven daarmee sturing aan het handelingsperspectief van gemeenten. Relevante wet- en regelgeving in het landelijk gebied zijn bijvoorbeeld de Klimaatwet, het klimaatakkoord landbouw en de Nota Ruimte.

Aanvullend heeft de inwerkingtreding van de omgevingswet in januari 2024 het dagelijks werken met relevante wet- en regelgeving voor gemeenten veranderd. Zo zijn gemeenten bijvoorbeeld verlener geweest van *bestemmingsplannen*, waar soms meerdere vergunningen bij kwamen kijken. De

1 'Elke regio telt'. (2023). [Adviesrapport Rli, ROB en RVS Elke regio telt! Een nieuwe aanpak van verschillen tussen regio's | Rapport | Elke regio telt](#)

systematiek hiervoor is nu samengevoegd door één *omgevingsvergunning* te verlenen. De invoering van de omgevingswet geeft ook juist gemeenten de gelegenheid om keuzes te maken die passen in de lokale context. Meer informatie over de inwerkingtreding van de Omgevingswet en het nieuwe reilen en zeilen is beschikbaar op de [website van de VNG](#).

Vanuit het Europese speelveld komt ook veel aanpalende wet- en regelgeving af op Nederland en gemeenten. Hiervan zijn de Kaderrichtlijn Water (KRW) of de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) en N2000-gebieden exemplarisch. Naast de regelgeving spelen ook financiële instrumentaria een rol in de juridische kaders die geschapen worden. Zoals het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid met traditionele pijlers van inkomensondersteuning en plattelandsbeleid. De scheiding tussen deze twee pijlers is sinds een gezamenlijk Nationaal Strategisch Programma (NSP) minder strikt. Onderdeel hiervan zijn waardevolle programma's zoals LEADER, waarbij naast de agrarische sector ook maatschappij, natuur en milieu zijn meegenomen als doelstellingen.

De EU draagt niet alleen zorg voor Europese middelen, maar vormt voor veel thema's ook een uitgangspunt voor besteding van nationale middelen. Er is steeds vaker sprake van sturing op inhoudelijke beleidsdoelen en er is bijvoorbeeld een EU-plattelandsvisie voor 2040. In 2024 wordt vooruit gekeken naar een nieuwe EU mandaatsperiode, die gemeenten kansen biedt om nadrukkelijker de opgaven voor het landelijk gebied, in de context van beleid-en regelgeving, financiering en samenwerking, op de agenda te zetten.

# 2

## Visie VNG op het Landelijk Gebied

Gemeenten staan voor grote opgaven zoals de energietransitie, toekomstbestendige voedselproductie, woningbouwopgave, bereikbaarheid van (sociale) voorzieningen, herstel van biodiversiteit en verbetering van de waterkwaliteit. Veel komt samen in het landelijk gebied. De keuzes die gemaakt worden om deze stapeling aan opgaven en vraagstukken een plek te geven in de beperkt beschikbare ruimte, staan allemaal in het teken van het creëren, behouden en versterken van een gezond, veilig en fijn werk-, woon- en leefgebied. In een toekomstbestendig landelijk gebied hebben gemeenten genoeg mogelijkheden om te werken aan brede welvaart, welzijn en een veerkrachtig natuurlijk systeem.

### **Landelijk gebied met eigen identiteit**

"Het" landelijk gebied bestaat niet. Deze gebieden zijn in de loop van honderden jaren gevormd door mensen met hun *eigen koers* en *identiteit*. Daarmee heeft een gemeenschap en landschap unieke kenmerken, die weinig tot niet te vergelijken zijn met een naastliggend gebied. Het landelijk gebied maakt daardoor ook haar *eigen toekomst*, op basis van de samenkomst van deze onderscheidende karakteristieken. Identiteit en gebiedseigen karakteristieken zijn niet statisch, maar verhouden zich voortdurend tot externe factoren die van invloed zijn op het dagelijks leven. Het landelijk gebied kan zichzelf profileren, onderscheiden en onderhouden en weet goed samen te werken met naastgelegen en verder gelegen gebieden, regio's en steden.

### **Een fijne leefomgeving voor nu en later**

Mensen die wonen, werken en recreëren in het landelijk gebied voelen zich *veilig*, hebben *sterke sociale verbindingen* en zijn *gezond*. Ook is er voldoende beschikbaarheid van *woningen*, toegang tot *(sociale) voorzieningen* en is er sprake van *(duurzame) bereikbaarheid*. Er is perspectief voor *volgende generaties* om hun eigen stempel te drukken op het al karakteristieke landschap en de gemeenschap.

### **Een toekomstbestendige lokale economie**

Het landelijk gebied is niet alleen in staat zichzelf economisch te onderhouden maar ook voor anderen te produceren. Er is een gezonde geef- en

neem cultuur tussen verschillende gebieden, het platteland en de stad én binnen het gebied zelf. Bedrijven hebben goed perspectief, met voldoende mogelijkheden om te *vernieuwen*. Ondernemers en inwoners *ondersteunen elkaar* en geven daarmee invulling aan het sociaaleconomisch weefsel van het gebied. Er is voldoende *werkgelegenheid, variatie* en het gebied kan zich blijven *ontwikkelen*. De economie in het landelijk gebied is *toekomstbestendig* en *veerkrachtig*.

### **Een veerkrachtig natuurlijk systeem**

Het natuurlijke systeem in het landelijk gebied is *veerkrachtig* en *dynamisch*. Ecosysteemdiensten dragen bij aan het in stand houden van een gezonde leefomgeving. Het landelijk gebied biedt ook ruimte aan diegene die rust en ruimte opzoekt en recreëert.

# 3

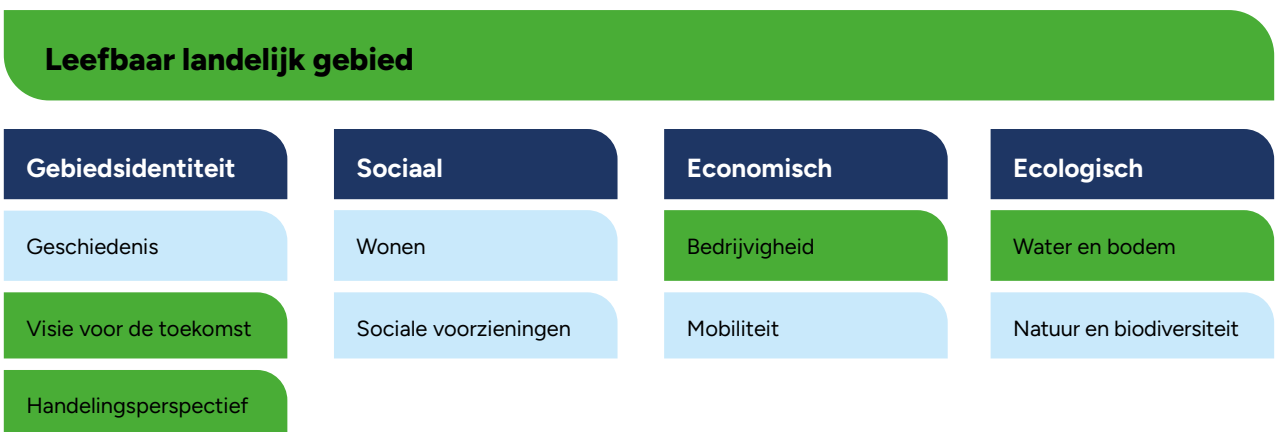
## Positionering VNG en gemeenten

Nederland zit midden in een transitie, niet alleen in het landelijk gebied, maar in de wijze waarop het land bestuurd wordt. Zo krijgt beleidsontwikkeling en ruimtelijke ordening steeds vaker van onderaf invulling. In de praktijk zien we dat het moeilijk is om een samenhangende en integrale aanpak op stoom te laten komen. Gemeenten spelen hierin een cruciale rol. Het samenspel van mondiale, nationale en lokale ontwikkelingen in samenhang met lokale gebiedsidentiteit maakt op gemeentelijk niveau veel duidelijk. Wat kan wel, wat is moeilijk of kan niet? Waar is maatwerk voor nodig en waar is een landelijke of provinciale lijn passender? Daarom zet de VNG vanuit de omkeringsgedachte een [stap naar voren](#).

De rol van de VNG is om samen met het Rijk, IPO en UvW de voorwaarden te scheppen voor het goed functioneren van gemeenten als democratisch orgaan, bevoegd gezag en als uitvoeringsorganisatie. Dat omvat uitvoeringskracht, instrumentaria, bestuurlijke regelruimte en werkwijzen, maar ook positionering in de regio en provincie, en richting andere stakeholders.

*“Gemeenten dienen de publieke zaak” en “maken het verschil in het leven van inwoners”<sup>2</sup>. Ze staan aan de lat om samen met medeoverheden verschillende claims te wegen en een plek te geven in de ruimtelijke puzzel. Het landelijk gebied is bij uitstek een plek waar deze verschillende claims samenkomen. De VNG werkt aan een leefbaar landelijk gebied voor iedereen. Dat betekent dat het gebied in staat is om haar onderscheidende karakteristieken in samenhang met sociale, economische, politieke en ecologische belangen te integreren in het dagelijks leven.*

De VNG werkt via clusters aan thema’s die een plek hebben in het landelijk gebied, maar die niet per definitie uniek zijn voor deze *buitengebieden*. Figuur 1 is een schematische weergave van voor VNG prioritaire thema’s in het landelijk gebied. Onderwerpen die ook een plek hebben in het landelijk gebied, maar andere werkvelden beslaan, zijn op pagina 9 opgenomen als relevante verwijzingen. Voorbeelden hiervan zijn wonen en *mobiliteit*.



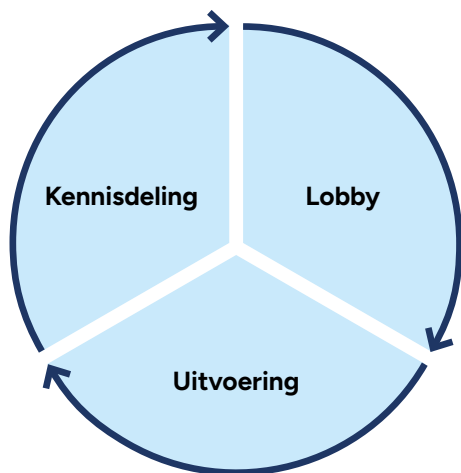
Figuur 1. Bouwstenen voor een leefbaar landelijk gebied vanuit gemeentelijk perspectief. Voor elk van de in groen aangegeven bouwstenen van leefbaarheid in het landelijk gebied werkt de VNG aan lobbypunten, uitvoeringsvraagstukken en kennisdeling. Op basis van actualiteiten, prioriteiten en urgentie richt de VNG haar werkzaamheden in.

2 Verenigingsstrategie VNG 2030. ‘Stap naar voren’. (2023). [Nieuwe verenigingsstrategie vastgesteld | VNG](#)

# 4

## De stap naar voren met drie kerntaken

De VNG focust zich op drie kerntaken om haar rol in het publieke domein te vervullen. Ten eerste werkt de VNG aan constructieve en herkenbare positionering van de belangen van gemeenten. Daarnaast voedt de VNG gemeenten met actuele beleidsontwikkelingen en ondersteunt bij (nieuwe) uitvoeringstaken. Ten slotte werkt de VNG aan het versterken van samenwerking tussen verschillende domeinen binnen de organisatie en de samenwerking met gemeentelijke samenwerkingsverbanden. Deze drie kerntaken staan altijd met elkaar in verbinding en creëren een feedbackloop waarmee de VNG haar inzet op alle drie haar kerntaken aanscherpt (Figuur 2). Op basis van haar kerntaken en volgens de visie op het landelijk gebied, heeft de VNG uitgangspunten opgesteld die leidend zijn voor haar werkzaamheden.



Figuur 2. Schematische weergave van de verbinding tussen de kerntaken van de VNG.

### 1. Lobby

*In bestuurlijke en ambtelijke (koepel)overleggen heeft de VNG een herkenbare positie en doet zij constructieve voorstellen, zodat gemeenten hun democratische rol en hun rol in de uitvoering van beleid naar behoren kunnen vervullen. Hierbij creëert de VNG zelf momenten waarop zij haar boodschap agendeert bij de EU, het Rijk, provincies, waterschappen en andere stakeholders.*

*Op deze manier brengt de VNG in wat er in de samenleving speelt en komt zij op voor de belangen van gemeenten.*

### Leefbaarheid voorop

In het streven naar een toekomstbestendig en vitaal landelijk gebied staat leefbaarheid voorop. Een goed gebalanceerde inrichting van de openbare ruimte speelt hierbij een belangrijke rol. De discussie over het landelijk gebied focust zich echter ook op het behalen van verplichte natuur- en klimaatdoelen waardoor integraliteit in het geding komt. Deze focus kan leiden tot te weinig aandacht voor leefbaarheid, sociaaleconomische en culturele aspecten in het landelijk gebied. Er moet bijvoorbeeld goed nagedacht worden welke economische dragers een gebied kan inzetten wanneer veel boerenbedrijven stoppen. Zo versterkt een goed evenwicht tussen economische ontwikkelingen, behoud van de natuur en sociale cohesie de lokale gemeenschap.

Een gezamenlijke inzet en aandacht voor leefbaarheid in het landelijk gebied is niet alleen van belang voor de bewoners, maar ook voor de samenleving als geheel. Gemeenten willen breder kijken en in de gebiedsprocessen ook andere (sociale) thema's integraal meenemen, zoals bereikbaarheid van sociale voorzieningen, werkgelegenheid, betaalbare en betrouwbare energie en ecologische doelen.

### Uitvoeringsrealiteit: het is goed (zelf) te doen

Het beheersbaar houden van de uitvoering van de transitie in het landelijk gebied, en de daarbij behorende maatregelen, is van groot belang voor gemeenten en de slagingskansen van de transitie. Gemeenten staan immers dicht bij ondernemers en inwoners en staan aan de lat voor uitvoering van (verder) te ontwikkelen plannen. Daarnaast hebben ze kennis van lokale gemeenschappen en goed zicht op hoe de praktijk werkt. Deze betrokkenheid vraagt om passend beleid van medeoverheden en financiële en personele ondersteuning gedurende de transitie. Gemeenten maken nu al uitvoerings- en proceskosten, terwijl er geen structureel budget



beschikbaar is voor deze kosten. Om de transitie te laten slagen is zowel het vroegtijdig betrekken van gemeenten als gelijkwaardige partner, als het organiseren van ondersteuning in de uitvoering een vereiste. Gemeenten moeten verrassingsvrij in staat worden gesteld om te kunnen handelen.

### **Lange termijn (handelings-) perspectief voor vertrouwen in de overheid**

De transitie naar een toekomstbestendig landelijk gebied vraagt om concreet perspectief voor inwoners en ondernemers die te maken krijgen met de gevolgen. De vele ontwikkelingen in het landelijk gebied van de afgelopen maanden tot jaren hebben ervoor gezorgd dat het vertrouwen in de overheid bij veel ondernemers is beschadigd. Ze zijn veelal zoekende naar een bedrijfsvoering die voldoet aan de richtlijnen voor onder andere stikstof, maar die ook economisch rendabel is. In gebiedsprocessen wordt hiernaar gezocht, maar gebrek aan perspectief zorgt ervoor dat veel ondernemers weerstand voelen om mee te werken aan nieuwe beleidsrichtingen. Het is daarom uitermate van belang dat er een duidelijke visie en langjarig beleid in samenhang tot vraagstukken op gebiedsniveau ontwikkeld wordt voor de agrarische sector. Dit is de basis om de gebiedsprocessen verder te brengen en vitaliteit en leefbaarheid in het landelijk gebied te behouden. Momenteel ontbreekt deze visie nog.

Daarvoor is het van belang dat gemeenten goed kunnen bijdragen aan het begeleiden van inwoners en ondernemers in de zoektocht naar wat ruimtelijk en juridisch mogelijk is. Het is cruciaal dat gemeenten tijdig meedenken en meebeslissen over ruimtelijke keuzes om samen met de lokale gemeenschap een breed perspectief te ontwikkelen en concretiseren. Dat betekent dat gemeenten ook duidelijkheid nodig hebben over waar zij de komende jaren voor aan de lat staan, hoe zaken met elkaar samenhangen en hoe zaken zich verhouden in relatie tot provinciaal, nationaal en Europees beleid. De onlangs in werking getreden Omgevingswet ondersteunt dit principe en geeft daarvoor het instrumentarium.

## **2. Uitvoering**

*De VNG organiseert interactieve kennisbijeenkomsten om gemeenten te informeren over nieuwe (beleids)ontwikkelingen, hen voor te bereiden op (nieuwe) uitvoeringstaken of op te halen waar de knelpunten in de uitvoering van beleid zitten. Dit kan een faciliterend, lerend of adviserend karakter hebben maar is altijd gericht op het versterken van de eigen uitvoeringskracht van gemeenten. We gebruiken hiervoor de reguliere*

*ambtelijke en bestuurlijke netwerken landelijk gebied of organiseren tussentijdse bijeenkomsten en/of webinars. In deze netwerken is ruimte voor het uitwisselen van ideeën en succesvolle praktijkvoorbeelden (best practices) voor uitvoeringstaken. Ook moeten ze leiden tot goed geformuleerde en herkenbare standpunten. Standpunten worden uiteindelijk vastgesteld in de commissies of het bestuur van de VNG. Uitvoeringsondersteuning ziet ook toe op het gemeenten in staat stellen hun taken uit te kunnen voeren middels voldoende capaciteiten en (financiële) middelen.*

### **Goede communicatie, evaluatie en monitoring**

Open en transparante communicatie tussen lokale, regionale en nationale overheden is essentieel om een gecoördineerde en succesvolle aanpak te waarborgen. Door regelmatige en proactief in contact te zijn kunnen overheidslagen inzicht krijgen in wat werkt en waar aanpassingen nodig zijn. Knelpunten kunnen tijdig gesignaleerd worden en gecorrigeerd worden. Gezamenlijk doorlopen we met betrokken partijen een iteratief proces en groeit ons lerend vermogen.

### **Uitvoeringsmiddelen en instrumentarium zijn beschikbaar**

Vanwege een toename aan wettelijk vastgelegde doelen, een stapeling van opgaven en een vaak te onduidelijk handelingsperspectief is het voor gemeenten moeilijk te bepalen waar, wanneer en hoe zij het beste hun werkzaamheden in het landelijk gebied kunnen verrichten. Het is daarom van belang dat gemeenten daadwerkelijk hun taken kunnen uitvoeren door te zorgen dat uitvoeringsmiddelen en instrumentarium bijtijds beschikbaar zijn. Hierdoor kan eerder en effectiever gewerkt worden aan (transitie-) opgaven, kan werk met werk gemaakt worden en kunnen bestuurders zich beter verantwoorden richting gemeenteraden en de maatschappij. De VNG onderschrijft hierin het motto 'wat wel kan'.

## **3. Kennisdeling**

*We zetten ons in om binnen de VNG een eenduidige boodschap te hanteren voor het landelijk gebied. We werken daarvoor samen met andere teams op het gebied van energie, mobiliteit en het sociale domein. Tot slot streven wij naar een actieve samenwerking met bestaande gemeentelijke samenwerkingsverbanden, zoals de G4, G50, P10, K80 en M60. Door middel van kopgroepen, ambtelijke- en bestuurlijke netwerken en het VNG Forum werken we met directe informatievoorziening.*

**Gemeenten weten elkaar en informatie goed te vinden**

De transitie van het landelijk gebied wordt ervaren als een gezamenlijke zoektocht van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Om ruimte te creëren voor deze zoektocht hanteert het beleid een adaptieve en iteratieve aanpak. Inherent aan een adaptieve aanpak is het delen van informatie, ervaringen en inzichten met de betrokken partijen. Dit vindt plaats tussen de verschillende overheidslagen maar ook tussen gemeenten.

**Netwerkfunctie van de VNG wordt actief en productief ingezet**

Door als een verbindende schakel te fungeren tussen lokale, regionale en nationale overheden, faciliteert de VNG de uitwisseling van kennis, ervaringen en best practices. Dit netwerk biedt gemeenten de mogelijkheid om gezamenlijk uitdagingen aan te gaan, innovatieve oplossingen te verkennen en gezamenlijke beleidsrichtingen te ontwikkelen. Door regelmatige bijeenkomsten te organiseren en communicatiekanalen effectief in te zetten draagt de VNG bij aan de samenwerking tussen gemeenten in het landelijk gebied.

# 5

## Verwijzingen

### Andere opgaven in het landelijk gebied

Om een leefbaar landelijk gebied te realiseren moet breed en integraal gekeken worden naar de verschillende opgaven. Dit position paper plaatst de VNG-rol en inzet in context van het landelijk gebied en positioneert daarmee de werkzaamheden van het cluster landelijk gebied. Opgaven en thema's die niet uniek zijn voor het landelijk gebied zijn zoals eerder omschreven belegd bij andere clusters werkzaam binnen het fysieke domein. Dit hoofdstuk geeft hier een overzicht van, met verwijzingen naar position papers of visies die de VNG-inzet in het fysiek domein nader duiden.

- **Bouwen en wonen** zet zich in op 10 speerpunten en twee hoofdthema's om uitvoering te geven aan de drie VNG-doelstellingen van kennisdeling, belangenbehartiging en dienstverlening voor gemeenten. Hiervoor is de [VNG-inzet bouwen en wonen](#) geformuleerd.
- **Mobiliteit** werkt aan de transformatie van het mobiliteitssysteem dat rechtvaardig is en past binnen de planetaire grenzen, en dat gemeenschap en leefbaarheid faciliteert. Dit doen ze mede aan de hand van het [VNG-perspectief op mobiliteit in 2050](#).
- **Klimaatadaptatie en water** werkt samen met andere partijen om klimaatadaptatie te versnellen. Als input voor deze werkzaamheden en gesprekken met het rijk en andere partijen is het position paper [Klimaatadaptieve gemeenten](#) opgesteld.
- **Natuur en groen** is een position paper dat in 2024 wordt ontwikkeld en vastgesteld. Dit paper zal inzichten geven in de rol die de VNG voor zichzelf en gemeenten ziet weggelegd en hoe de stap naar voren gezet kan worden om bij te dragen aan een groene en gezonde leefomgeving.
- **Economie** werkt via thema's zoals, maar niet beperkt tot, regionale economie en vitale binnensteden en dorpskernen. Zo is in 2022 [Aan de slag met brede welvaart als gemeente](#) gepubliceerd, met 10 concrete stappen om aan de slag te gaan met economisch beleid om te komen tot brede welvaart. Daarnaast is ook een [Economische agenda voor stad en regio](#) gepubliceerd, waarin trends, ontwikkelingen, opgaven en uitdagingen van de komende jaren

geschetst worden en handvatten worden geboden om daarmee om te gaan.

- In andere teams zijn onderwerpen met betrekking tot het sociaal domein belegd, zoals [cultuur en sport, gezondheid en asiel en huisvesting](#). De [website van de VNG](#) biedt het totaaloverzicht aan onderwerpen, de inzet van de VNG en de verschillende commissies en teams.

# 6

## Inhoudelijke standpunten

Onderstaand zijn inhoudelijke standpunten van de VNG geformuleerd. Deze gaan in op onderwerpen waar de VNG actief aan werkt en geregeld gemeentelijke belangen inbrengt bij overleggen met het Rijk, provincies, waterschappen en andere partners. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied vormt de kapstok, waar thema's zoals stikstof, natuur en biodiversiteit, klimaat en water onder hangen. Daarnaast werkt de VNG in de uitvoering ook aan onderwerpen zoals Vrijkomende Agrarische Bebouwing en de uitkoopregelingen. Het betreft een update van het position paper dat begin 2023 is gepubliceerd.

### Nationaal Programma Landelijk Gebied

#### Achtergrond en impact op het landelijk gebied

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is een niet-bindend Rijksprogramma onder de Omgevingswet dat werkt aan een volgende stap naar een toekomstbestendig landelijk gebied<sup>3</sup>. De drie wettelijke hoofdoopgaven die in het NPLG samenkomen zijn natuur (programma Stikstof en Natuur), klimaat (Klimaatakkoord) en water (o.a. Kaderrichtlijn Water) die zijn voorzien van doelen. De aanpak is gericht op samenhang, gebieds- en toekomstgerichtheid. Dit vertaalt zich in het creëren van ruimtelijke voorwaarden voor een natuurlijk water- en bodemsysteem. Als gebiedsautoriteit hebben provincies de taak om vóór 30 september 2024 hun tweede versie van het gebiedsprogramma op te leveren, waarin feedback van het Rijk op de eerste versie (Kamerbrief oktober 2023) is opgevolgd. Het Rijk is voornemens het NPLG te financieren via het Transitiefonds. Vanwege de demissionaire status van het huidige kabinet is het volledige fonds nog niet beschikbaar. Wel is er een eerste tranche beschikbaar gesteld voor enkele maatregelenpakketten. Een volgend kabinet neemt een besluit over het transitiefonds en de voortzetting van het NPLG als geheel.

De impact van het NPLG op het landelijk gebied is gemiddeld zeer groot maar veranderingen zullen per gebied sterk verschillen. De mate waarin hangt sterk

af van hoe de provincie Rijksdoelen verder concreetiseert naar gebiedsniveau en welke maatregelen nodig zijn om de nog vast te stellen gebiedsdoelen te halen alsook het generieke beleid dat het Rijk vormgeeft.

#### Rol gemeenten

Gemeenten werken mee aan de uitvoering van het NPLG en provinciale gebiedsprogramma vanuit hun wettelijke rol en bevoegdheden als primair verantwoordelijke voor de leefomgeving (Omgevingswet). Denk aan het toedelen van functies aan locaties via bestemmingsplanwijziging, herbestemming van door de overheid opgekochte agrarisch gronden of vastgoed en toezicht en handhaving in het kader van vergunningverlening. De uitdaging is dat in gemeenten ruimte gecreëerd wordt om te komen tot een brede integraliteit die aansluit bij hun praktijk. Dit alles vraagt van gemeenten extra taakbelasting en inzet van menskracht, maar vooral ook aanpassing van omgevingsvisie en –plan om bijvoorbeeld maatregelen voortvloeiend uit keuzes planologisch te borgen.

#### Belangen

1. Geef belangen van de samenleving een plek in gebiedsprocessen om tot een integrale aanpak te komen waarmee recht wordt aangedaan aan één van de vier hoofdoopgaven van het NPLG (prettig wonen en werken etc.). Door het begrip 'meekoppelkansen' te verruimen kunnen sociaaleconomische & lokale belangen gediend worden.
2. Werk vanuit gemeenschappelijke waarden: bekijk opgaven altijd als ondersteunend aan het perspectief en lange termijnzekerheid voor bewoners, bedrijven, natuur en landschap. Blijf daarbij investeren in sociale voorzieningen.
3. Blijf inzetten op de 3 NOVI-afwegingsprincipes; afwentelen voorkomen, gebiedsidentiteit centraal stellen en opgaven combineren. [Meer over de Nationale Omgevingsvisie - De Nationale Omgevingsvisie](#)
4. Werk datagedreven om een gemeenschappelijk

3 Ontwerp Nationaal Programma Landelijk Gebied (15 december 2023). Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

- logisch verhaal te ontwikkelen met alle gebiedspartners, waaronder ook joint-fact-finding om terugkerende discussies en spanningen over nut en noodzaak beter aan te kunnen.
5. Concretiseer per gebied wat 'leefbaarheid' is. Benut niet alleen sociaaleconomische impactanalyses, maar ook politiek-bestuurlijke wensen en bovenal prioriteiten die voortkomen uit het gesprek met de samenleving. Zo mogelijk samen met de toekomstagenda's van Elke regio telt. Deze agenda dient vervolgens geborgd te worden, wat niet per sé (alleen) in een gebiedsprogramma hoeft, want leefbaarheid is NPLG-overstijgend.
  6. Ontwerp een heldere en haalbare planning en proces van A tot Z. Daar waar gebiedsprocessen al zijn gestart en minder complex zijn, kan direct met no-regret-maatregelen gestart worden wat bijvoorbeeld stikstofruimte kan opleveren. Bij complexe gebiedsprocessen moet voldoende tijd, ruimte en middelen zijn om een kwalitatief proces in te richten.
  7. Verscherp de rolduiding van Rijk, provincie, waterschappen en gemeenten. Wanneer er overlap is in bevoegdheden bij ruimtelijke inrichting is het nodig dat taken en verantwoordelijkheden van betrokkenen rondom bijvoorbeeld financiering, inzet van instrumenten en afstemming bij overheden verder wordt uitgewerkt.
  8. Werk als één overheid via interbestuurlijke samenwerking: we zetten in op interbestuurlijk werken en ontwerpen. Gemeenten zijn niet de uitvoeringsinstantie van het Rijk, maar vervullen vanuit samenwerking hun rol en doen recht aan democratische legitimatie.
  9. Borg in de samenwerking genoeg experimenteerruimte en bied mogelijkheid om snelheid te maken voor het toepassen van leerervaringen tussen gebieden.
  10. Geef gemeenten voldoende handelings- en regelruimte over bestemmingen en agrarische locaties om leegloop en verrommeling van het landelijk gebied tegen te gaan.
  11. Maak expertise, structurele middelen en capaciteit voor de uitvoering gebiedsgericht beschikbaar voor provincies, waterschappen en gemeenten en zorg hierbij voor eenvoudige uitvoeringsmogelijkheden.
  12. Biedt vooraf garanties over eenvoudig te verkrijgen en verantwoorden financiële middelen en zet ze dynamisch in (ontschotten van financiën door bijvoorbeeld te werken met een gebiedsfonds).
  13. Ga van start met aantrekkelijke pilots waarin wordt geoefend met samenhang in opgaven om het ruimtevraagstuk op te lossen.

## Stikstof

### Achtergrond en impact op het landelijk gebied

Er wordt in Nederland te veel stikstof geproduceerd. De natuur lijdt hieronder en laat sterke achteruitgang zien. Een goede biodiversiteit is essentieel voor het in stand houden van ecosystemen en daarmee een gezonde leefomgeving. Bescherming van de natuur is verplicht in de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, in Nederland vertaald naar de Wet natuurbescherming – nu opgenomen in de Omgevingswet. Hieruit volgt de verplichting om de stikstofuitstoot terug te dringen.

Het terugdringen van de stikstofuitstoot zorgt maatschappelijk voor veel onrust. Het reduceren van stikstofuitstoot betekent namelijk dat bepaalde activiteiten niet meer kunnen starten en bestaande activiteiten moeten worden beëindigd, verminderd of rigoreus anders aangepakt. Veel activiteiten zijn reeds (tijdelijk) stilgelegd en ook vergunningverlening voor nieuwe- of uitbreiding van- activiteiten is nauwelijks mogelijk.

### Rol gemeenten

Provincies zijn primair bevoegd gezag voor de natuur. Gemeenten hebben de volgende taken:

- Zorg dragen voor veerkrachtige natuurgebieden die in goede staat verkeren en waar gemeenten zelf eigenaar en beheerder van zijn.
- Uitvoeren van juridische procedures (wijziging bestemmingsplannen, verlenen en intrekken (omgevings)vergunningen, toezicht & handhaving).
- Realiseren van maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, energietransitie en investeringen in mobiliteit en faciliteren van economische en recreatieve activiteiten.
- Stimuleren duurzame initiatieven die stikstofuitstoot doen verminderen.
- Signaleren en begeleiden van agrarisch ondernemers met interesse om te stoppen.

### Belangen

1. Zorg dat stikstofemissie daalt zodat de natuur zich kan herstellen én vergunningverlening op gang kan komen voor maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, energietransitie en investeringen in infrastructuur en economische en recreatieve activiteiten.
2. Legaliseer PAS-melders zodat het vertrouwen in de overheid wordt hersteld.
3. Richt een transparant systeem in om stikstofruimte te verdelen. Deze werkwijze moet voor alle betrokken partijen helder en uitvoerbaar zijn.

4. Voorkom vertraging in (bouw)projecten door stikstofberekeningen. Landelijk uniforme kengetallen en voorspelbaar en zonder vertraging aanpassen van AERIUS helpt hierbij.
5. Zorg dat gemeenten voldoende kennis hebben omtrent stikstof, ook in relatie tot de Omgevingswet.
6. Creëer nieuwe economische en sociale kansen waar de agrarische sector krimpt. Geef hiervoor gemeenten voldoende regelruimte en flexibele werkwijzen om achteruitgang van de brede welvaart op het platteland te voorkomen.

## Natuur en biodiversiteit

### Achtergrond en impact op het landelijk gebied

Natuur en biodiversiteit spelen een grote rol in leefbaarheid in het landelijk gebied. Een robuust ecosysteem draagt bij aan economische vitaliteit, genoeg groen draagt bij aan gezondheid en recreatieve voorzieningen en gaat negatieve effecten van klimaatverandering tegen. In wet- en regelgeving wordt het beschermen en herstellen van natuur steeds belangrijker, zoals in de Vogel- en Habitatrictlijn en bepalingen in de Omgevingswet. Er komt ook meer beleid op gemeenten af, vanuit de Europese Unie en op nationaal niveau. Daarom werkt de VNG aan een position paper Natuur en Groen, om domein overstijgend de belangen voor gemeenten in relatie tot natuur en groen toe te lichten en de VNG-positionering aan te scherpen. Voor landelijk gebied wordt gewerkt aan natuur in samenhang met de andere bouwstenen voor een leefbaar landelijk gebied en de vragen rondom ruimtelijke ordening.

Meer en betere natuur heeft direct effect op de uitvoeringsrealiteit van gemeenten, bijvoorbeeld op gebiedsontwikkeling, op bedrijfsniveau en de algemene VTH-verantwoordelijkheden. Daarnaast is er ook een data- en monitoringsvraagstuk. Deze ontwikkelingen leiden tot veel onzekerheid bij decentrale overheden. Waar en hoe gaan maatschappelijke opgaven samen komen, zodat ontwikkeling niet stil komt te liggen? Is er straks genoeg capaciteit en zijn er financiën om eventuele nieuwe rollen en verantwoordelijkheden uit te voeren? In het landelijk gebied is een transitie gaande, waarin natuur- en biodiversiteitsherstel een plek zal moeten krijgen. Tegelijkertijd zijn gemeenten gewend te handelen en uitvoering te geven aan de opgaven die op hen afkomen.

### Rol gemeenten

Provincies zijn primair bevoegd gezag voor de natuur. Met inwerkingtreding van de Omgevingswet hebben gemeenten een gedeelde

verantwoordelijkheid gekregen voor de staat van de natuur. Daarnaast hebben gemeenten de volgende taken:

- Zorg dragen voor veerkrachtige natuurgebieden die in goede staat verkeren en waar gemeenten zelf eigenaar en beheerder van zijn.
- Uitvoeren van juridische procedures (wijziging bestemmingsplannen, verlenen en intrekken (omgevings)vergunningen, toezicht & handhaving).
- Realiseren van maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, energietransitie en investeringen in mobiliteit en faciliteren van economische en recreatieve activiteiten.
- Inbreng van lokale kansen en knelpunten in ontwikkeling van (nationaal) beleid.

### Belangen

1. Programma's gericht op natuurherstel- en bescherming integreren met leefbaarheid.
2. Stem op nationaal niveau groen- en natuurprogramma's nauw op elkaar af en zorg voor duidelijkheid omtrent rollen en verantwoordelijkheden.
3. Wanneer nieuwe regelgeving omtrent natuurbescherming en -herstel knelt met lokale/ regionale opgaven, zoals woningbouw, transitie landelijk gebied en de energietransitie is er duidelijk handelingsperspectief en gedegen (landelijke) informatievoorziening nodig zodat gemeenten een gedegen belangenafweging kunnen maken.
4. Richt een transparant systeem in waarin data- en monitoringsvraagstukken van verschillende natuur- en biodiversiteitsopgaven samen komen.
5. Bij aanvullende taken en verantwoordelijkheden voor het realiseren van meer en hoogwaardige natuur zijn aanvullende financiële middelen op een werkbare wijze beschikbaar gesteld.
6. Er is voldoende kennis en ervaringsdeskundigheid beschikbaar voor gemeenten om zelf aan de slag te gaan met natuurherstel.

## Klimaat – landbouw en landgebruik

### Achtergrond en impact op het landelijk gebied

Het Klimaatakkoord is opgedeeld in de sectoren Gebouwde Omgeving, Elektriciteit, Industrie, Mobiliteit en Landbouw en Landgebruik. Domein C4 Landbouw en Landgebruik bestaat uit de veehouderij (melk en varkens), de glastuinbouw, veenweiden en bomen, bossen en natuur. In 2022 heeft het Rijk met de koepels bestuurlijke afspraken gemaakt, voortbordurend op het klimaatakkoord. Afsproken is dat de klimaatdoelen van landbouw en landgebruik worden uitgewerkt en gefinancierd binnen het Nationaal Programma Landelijk Gebied. De glastuinbouw vormt een uitzondering en blijft onderdeel van het klimaatakkoord.

Aanvullend wordt gewerkt aan het ontwikkelen van innovaties om verdere verduurzaming van de veehouderij mogelijk te maken. De VNG focust zich enerzijds op het ondersteunen van samenwerkingsverbanden bij het tot stand brengen van zogenoemde doorbraakinnovaties. Dit zit o.a. op het medegeven van uitvoering aan pilots die in de praktijk de emissie-uitstoot in stallen met sensoren meten en vastleggen, alsook zich richten op innoveren van bijvoorbeeld stalvloeren en klimaatbeheersing. Dit raakt aan een VTH-beleid dat juridisch goed geborgd moet zijn. Anderzijds focust zij zich ook op de verkenning naar andere verdienmodellen waarbij nadrukkelijk wordt gekeken naar de mogelijkheden van multifunctionele landbouw (MFL). Hierbij zitten voor gemeenten de opgaven voornamelijk op het inpassen van de gemaakte afspraken in het ruimtelijk domein en het goed organiseren van taken zoals vergunningverleningen.

Om haar leden hierin te voorzien heeft de VNG de [handreiking multifunctionele landbouw en de omgevingswet](#) opgesteld. Aanvullend zijn er ook twee publicaties waarin inzicht wordt gegeven in multifunctionele landbouw voor zowel bestuurders als ondernemers.

### Rol gemeenten

De opgaven uit het Klimaatakkoord staan niet op zichzelf, maar zijn vaak onlosmakelijk verbonden met andere dossiers of ruimtevragers. Het bundelen van deze opgaven is complex en vraagt om de gebiedskennis van gemeenten.

Er is geen blauwdruk wat de rol van een gemeente is, dat kan per gebied en in de loop van de tijd anders zijn of worden. Wel is het in de algemene zin aan gemeenten om op de hoogte te zijn en blijven van ontwikkelingen in de sector. Het onderhouden

van goede contacten met het bedrijfsleven en met kennisinstellingen is in dezen cruciaal. De gemeente kan anticiperen op de ontwikkelingen door ze te vertalen naar (ruimtelijk) beleid, zoals de omgevingsvisie, en ruimtelijke plannen. Via een gebiedsgericht programma kan zij de opgaven rondom een specifieke agrarische sector of vanuit een gebiedskenmerk (bijvoorbeeld grondsoort) in lijn brengen met de andere opgaven in het landelijk gebied.

Ook in de uitvoering van vergunningverlening voeren gemeenten de regie. Niet alleen bij innovaties, maar ook bij de ondersteuning en in de uitrol van de sanerings- en stoppersregelingen voor stoppende boeren alsmede in het kader van nieuwe bestemmingen voor vrijgekomen landbouwgronden en -opstallen. Gemeenten hebben, samen met andere betrokken partijen, ook een verantwoordelijkheid om te zorgen voor alternatieve bestemmingen voor voormalige leegstaande bedrijven.

### Belangen

1. Zorgdragen voor een leefbare en/of goede sociaaleconomische samenleving.
2. Realisatie van de overeengekomen doelen uit het klimaatakkoord en de bestuurlijke afspraken van 2022.
3. Bijdragen aan het convenant stalinnovatie.
4. Het hebben van voldoende financiële middelen voor de uitvoering met langjarige zekerheid.
5. Het boeien en binden van deskundige en gemotiveerde medewerkers om de nieuwe taken uit te voeren.
6. Voldoende bevoegdheden.
7. Voldoende aandacht voor de verscheidenheid van gebieden en sectoren. Denk aan verschillende grondsoorten, verschillende agrarische sectoren waaronder multifunctionele landbouw, of specifieke culturele kenmerken van een gebied.

**Informatie:** [Handreiking multifunctionele landbouw en de Omgevingswet](#) | VNG

## Water en bodem

### Achtergrond en impact op het landelijk gebied

Er spelen verschillende uitdagingen op gebied van waterkwantiteit en waterkwaliteit in het landelijk gebied. Door klimaatverandering zal er vaker te veel of te weinig water zijn, en water is ook vaker te vies, te zout of te warm. Het NPLG wil een goede toestand van grondwaterlichamen en een goede zoetwaterbeschikbaarheid bereiken. Hiervoor wil het kabinet water en bodem sturend laten zijn in

ruimtelijke planvorming. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft het programma 'Water en Bodem sturend' opgericht. Dit programma moet structurerende keuzes meegeven aan woningbouw en het NPLG. De impact op het landelijk gebied is groot: tijdelijke verzilting van landbouwgebieden wordt vaker geaccepteerd, 5-10% van diepe polders moet worden gereserveerd voor waterberging, grondwaterpeilen worden verhoogd om bodemdaling tegen te gaan en er komen onttrekkingsvrije zones voor grondwater om natuurgebieden heen.

De Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft als doel dat uiterlijk in 2027 al het oppervlakte- en grondwater in Europa – en dus ook in Nederland – schoon en gezond is. Dit betreft alle aspecten van waterkwaliteit: chemie (vervuilende stoffen), ecologie (omstandigheden voor planten en dieren). De KRW heeft een resultaatverplichting: Nederland moet in 2027 de doelen hebben gehaald of op zijn minst alle maatregelen hebben genomen om de doelen te halen. Bij het niet halen van deze doelen kan de Europese Commissie forse boetes opleggen. Daarnaast zal strikter moeten worden omgegaan met grondverzet, wat implicaties heeft voor de woningbouw en energietransitie opgaven van gemeenten. Nederland is nog ver verwijderd van het behalen van de KRW doelen en het is zeer de vraag of dit voor 2027 gaat lukken. Vervuiling van waterlichamen in het landelijk gebied zal beperkt moeten worden. Dit gaat o.a. over uitspoeling van bemesting en pesticiden van de landbouw en lozingen van bedrijven en rioolwaterzuiveringen. Wegens het beperkte tijdsplan en de urgentie is voor goede borging van het thema binnen de VNG gezorgd.

### Rol gemeenten

- Omgevingswet: zorg dragen voor ruimtelijke ordening en een gezonde leefomgeving. Integrale omgevingsvisie en –plan opstellen en zorg dragen voor vergunningverlening.
- Gemeenten hebben de taak om verantwoord met riolering en stedelijk water om te gaan. En gemeenten hebben de regie op de ondergrond. In de Wet Milieubeheer en de Waterwet zijn de zorgplichten vastgelegd.
- Gemeenten initiëren en/of spelen een actieve rol in gebiedsontwikkeling

### Belangen

- Breng minimaal de risico's en gevolgen van activiteiten op het water- en bodemsysteem in beeld en zorg dat deze doorleefd worden door alle betrokkenen. Zet deze concrete informatie in bij de NPLG-gebiedsprocessen.

- Erken dat er ingrijpende keuzes gemaakt moeten worden, gezien de strikte juridische kaders en de conflicterende belangen tussen gebruikers van het water- en bodemsysteem. Bij het maken van deze ingrijpende keuzes zijn de volgende aspecten voor gemeenten van belang:
  - Maak integrale en toekomstbestendige afwegingen tot 2100. Voorkom hiermee dat je vaker terug moet naar belanghebbenden en inwoners voor nieuwe keuzes. Hiermee zou het draagvlak namelijk (verder) verdwijnen.
  - Vertel een eerlijk en goed uitlegbaar verhaal op elke bestuurlijk niveau. Neem inwoners mee in het nut en noodzaak van de benodigde veranderingen.
  - Hanteer een balans tussen besluitvorming op nationaal niveau waar nodig en ruimte voor maatwerk op regionaal en lokaal niveau waar mogelijk. Sluit aan bij de flexibiliteit die de Omgevingswet hiervoor biedt.
  - Biedt perspectief voor gebieden waar functies veranderen (bijv. van agrarisch naar natuur) of niet meer mogelijk zijn (bijv. verzilte gebieden). Hier zijn nieuwe of andere leef- en bedrijfsmodellen nodig.
  - Zorg voor een goede samenwerking tussen verschillende overheden. Elke overheid slaag heeft haar eigen rollen en bevoegdheden, die goed afgestemd moeten worden om als één overheid op te treden.
  - Ondersteun de transitie voor de regionale en lokale overheden én de belanghebbenden en inwoners. Dit betekent voldoende uitvoeringskracht en financiën voor (regionale) overheden. En steun voor belanghebbenden bij het doormaken van benodigde veranderingen (bijvoorbeeld klimaatadaptief bouwen, overschakelen op nieuwe teelten).

**Informatie:** [Ondersteuning voor gemeenten bij 'Water en Bodem Sturend' | VNG](#)

### (Beëindigings)regelingen veehouderijen (o.a. Lbv-plus, Lbv, Lvvp, MGB)

#### Achtergrond en impact op het landelijk gebied

Er zijn of komen verschillende regelingen voor veehouderijen beschikbaar. Er zijn meerdere regelingen beschikbaar die beëindiging als uitgangspunt hebben voor het verminderen van stikstofuitstoot.

- Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties met piekbelasting (Lbv-plus)
- Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv) (reeds gesloten)
- Landelijke verplaatsingsregeling veehouderijen met piekbelasting (Lvvp) (nog niet gepubliceerd)



- Maatregel Gerichte Beëindiging veehouderijen (MGB) (nog niet gepubliceerd)
- Daarnaast worden regelingen ontwikkeld gericht op kleine sectoren, extensivering en innovatie. Het doel van alle vrijwillige (beëindigings) regelingen is het verbeteren van de kwaliteit van overbelaste Natura 2000- gebieden en het creëren van stikstofruimte t.b.v. ontwikkeling. De opengestelde Lbv(-plus) richt zich op het beëindigen van veehouderijlocaties die bovengemiddeld bijdragen aan stikstofbelasting en stikstofgevoelige natuur. Het Rijk is voornemens om verschillende regelingen gelijktijdig open te stellen zodat agrariërs een weloverwogen keuze kunnen maken.

### Rol gemeenten

Gemeenten spelen een belangrijke rol bij de uitvoering van deze regelingen. Dit betreft o.a. gespreksvoering met veehouders over de toekomst van hun bedrijf (evt. in samenwerking met zaakbegeleiders), wijzigen of intrekken van vergunningen, wijzigen van bestemmingsplannen en toezicht en handhaving.

### Belangen

1. Zorg dat regelingen integraal bijdragen aan de verbetering van de leefbaarheid van het landelijk gebied en niet alleen stikstofdepositie reduceren. De regelingen moeten breed inzetbaar zijn zodat er ruimte ontstaat in de gebiedsprocessen.
2. Zorg dat regelingen niet tot ongewenste uitkomsten leiden zoals afwenteling op andere doelen of andere gebieden of verrommeling van het landschap.
3. Voorkom dat regelingen en de uitvoering daarvan te complex worden voor zowel veehouders als bevoegd gezag.
4. Zorg dat gemeenten in een vroeg stadium betrokken zijn om mee te denken over de herbestemming. De regelingen raken niet alleen de locatie maar ook het sociaaleconomisch perspectief voor het gebied.
5. Zorg dat de uitvoeringscondities voor gemeenten op orde zijn. Dit gaat om financiële tegemoetkoming voor de uitvoeringskosten en voldoende capaciteit om het werk uit te voeren, met name rondom ruimtelijke ordening en vergunningverlening.
6. Hanteer een realistische planning voor de openstelling en uitvoering van de regelingen. Zo kunnen veehouders een weloverwogen besluit nemen en is de uitvoering geen beperkende factor. Dit geldt met name voor gemeenten waarin veel veehouders meedoen aan een (beëindigings)regeling.

7. Houd gemeenten op de hoogte van ontwikkelingen rondom de openstelling en voorwaarden van de regelingen. De veelheid aan regelingen maakt het voor gemeenten lastig overzicht te houden.

**Informatie:** [Handreiking voor stikstofregelingen en aanpak piekbelasting](#) | VNG

## Vrijkomende Agrarische Bebouwing (VAB)

### Achtergrond en impact op het landelijk gebied

Het aantal leegstaande schuren en boerderijen groeit en overtreft de hoeveelheid lege vierkante meters vrijstaand bedrijfs- en kantoorvastgoed. Vanwege toenemende schaalvergroting in de landbouw en verschillende vormen van bedrijfsbeëindiging, mede via de beëindigingsregelingen voor veehouderijen zal de omvang van vrijstaand agrarisch vastgoed toenemen en daaropvolgende de problemen ook. De impact hiervan is bijvoorbeeld:

- Kans op ongewenste of zelfs criminele activiteiten (o.a. drugscriminaliteit);
- Risico's voor volksgezondheid en veiligheid;
- Concurrentie met reeds bestaande leegstand in stedelijk gebied;
- Sociaal en financieel leed stoppende boer;
- Verloedering van het landschap of cultureel erfgoed;
- Vitaliteit van het platteland onder druk;
- Verrommeling van het landelijk gebied.

Tegelijkertijd biedt leegstaande agrarische bebouwing ook kansen gericht op een herijking van een toekomstbestendig en leefbaar landelijk gebied.

### Rol gemeenten

- Informatievoorziening: veel agrariërs hebben vooral kennis van hun eigen vak, en hebben minder inzicht in de wet- en regelgeving op het gebied van ruimtelijke ordening. Het geven van voorlichting en het ondersteunen bij complex papierwerk van en regelingen is daarom belangrijk. Gemeenten organiseren informatiebijeenkomsten of hebben speciale spreekuren voor agrariërs (één "Loket buitengebied" met een interne bundeling van expertise).
- Herbestemming: De gemeente legt de gewenste bestemming vast in een bestemmings- of omgevingsplan.
- Een gebiedsgerichte aanpak waarbij gestructureerd gedurende langere tijd gewerkt wordt aan de herontwikkeling van agrarische leegstand. Een gemeente kan hierin zowel een actieve als passieve grond- en ontwikkelstrategie hanteren.

## **Belangen**

Leegstand van agrarische vastgoed heeft deels een effect voor de eigenaar van het gebouw, deels een breder maatschappelijk effect. De eerste verantwoordelijkheid voor het goed gebruiken van de boerderij ligt bij de eigenaar. Dit geldt als uitgangspunt in het beleid van veel gemeenten. Tegelijkertijd zijn de excessen bij dreigende leegstand groot: voor de leefbaarheid, cultureel erfgoed of toenemende (risico's voor) criminaliteit. Hier ligt een publieke verantwoordelijkheid. Enerzijds door gewenst gedrag en gewenste herbestemming te stimuleren, anderzijds door repressieve aanpak bij onaanvaardbare activiteiten. De combinatie van verschillende rollen vraagt doorgaans om het gebruik van een breed scala aan instrumenten en samenwerking met onder andere provincies om het gesprek over de impact van blijvers en vertrekkers, evenals de mogelijkheid voor functieveranderingen, voldoende te kunnen verkennen

**Informatie:** [Handreiking Leegstand te lijf 2.0: Woningen en agrarisch vastgoed](#)



**Vereniging van  
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12  
2514 JS Den Haag  
+31 70 373 83 93

[info@vng.nl](mailto:info@vng.nl)

juni 2024